

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**ПСИХОЛОГІЧНІ ЗМІСТОВІ ПАРАМЕТРИ НАРЦИСИЗМУ ОСІБ
ЮНАЦЬКОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 07-431 групи
Спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійної програми «Психологія»
Ксенія ЄРМАКОВА

Керівник: д. психол. н., професор
Ігор ПОПОВИЧ

Рецензент: докторка психологічних наук,
професорка, завідувачка кафедри соціальної
психології Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
Любомира ПЛЕЦЬКА

ЗМІСТ

ВСТУП3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЗМІСТОВИХ ПАРАМЕТРІВ НАРЦИСИЗМУ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ6

1.1. Поняття нарцисизм в науковій літературі6

1.2. Окреслення поняття юнацького віку та його особливостей в прояві нарцисизму14

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗМІСТОВИХ ПАРАМЕТРІВ НАРЦИСИЗМУ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ21

2.1. Методичні особливості дослідження нарцисизму осіб юнацького віку21

2.2. Аналізування та інтерпретація результатів емпіричного дослідження нарцисизму22

2.3. Практичні рекомендації для осіб юнацького віку з проявом нарцисизму29

ВИСНОВКИ38

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ38

ДОДАТКИ42

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі потрібно все частіше освітлювати різні психологічні феномени та факти, для просвіти оточення та розуміння суті поведінки деяких людей в різних сферах життя та видах діяльності. У давні часи, коли існувала лише єдина система пріоритетів людини, яка складалася з її роду, родини та класу, існувала певна стабільність і стабільність по відношенню до людського світогляду, намірів, бажань. Стало менше вимог до особистості, людині було легше пристосувати свою поведінку до найкращого виконання поставлених ролей, а також легше було оцінити виконання ним цих ролей. Саме завдяки цьому простому поняттю кожен правильно розумів свою важливість та неповторність в світі, при цьому зберігаючи в собі здорову самооцінку та розуміння своїх дій.

Ідея індивідуалізму, незалежності особистості, яка набула особливого поширення в суспільстві в останні десятиліття, має беззаперечні позитивні сторони. Однак надмірний прояв індивідуалізму може призвести до розвитку нарцисизму. Нарцисизм має багато трактувань, і в найзагальнішому вигляді він являє собою любов до свого образу, самозакоханість, самозакоханість. Нарцисична особистість характеризується егоїзмом, завищеною самооцінкою, перебільшенням власної значимості, почуттям вищості над іншими, зарозумілістю, зневагою до норм моралі.

Проте в даний час людська психіка стикається з необхідністю справлятися зі зростаючою кількістю завдань, пов'язаних як з ускладненням соціальних відносин, так і зі збільшенням числа соціальних ролей, в яких виступає одна і та ж людина. Окремі ролі можуть погано поєднуватися один з одним або навіть суперечити, а гармонійне поєднання цих ролей не виходить. Досить вдалим прикладом є різниця в психологічних завданнях, які стояли перед жінками в 19-му і 21-му століттях.

Жінка XIX століття мала дві основні соціальні ролі – дружини та матері, виходячи з чого вона ставила своїм головним життєвим завданням вдале заміжжя та народження і виховання дітей. Але в наш час світ висуває набагато

різноманітніші вимоги до жінки як особистості. Незважаючи на те, що жінка все ще прагне зберегти свої ролі матері та дружини, через внутрішні пріоритети сучасного суспільства ми можемо легко доповнити сімейні ролі ролями начальника, колеги, власника підприємства, співробітниці, члена якогось громадська організація, вечірка, клуб, роль студентки, подруги тощо.

На відміну від попередніх століть, образ сучасної жінки має досить яскраве, різнобічне, але, на жаль, іноді досить заплутане забарвлення. Також важливим результатом розвитку сучасного суспільства є те, що поняття академічної успішності часто зводиться до матеріальних досягнень, усвідомлення власної особистості та пошук власних справжніх цінностей не цінуються високо. Для сучасної особистості дедалі важливішим стає прагнення до зовнішніх атрибутів і сурогатів щастя, ніж пошук власної індивідуальності. Такі цінності сучасного світу сприяють розквіту нарцисизму, оскільки переносяться на сім'ю, що є надзвичайно руйнівним для психічного здоров'я.

На початку 20 століття типовим пацієнтом психоаналітика були люди з істеричною організацією особистості, середина 20 століття характеризувалася як «шизоїдний світ», тоді сучасні психологи і психотерапевти кажуть, що це проблеми нарцисизму, які набувають епідемічного характеру.

Мета: емпірично дослідити як проявляється нарцисизм в осіб юнацького віку.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичне аналізування наукової літератури, в якій висвітлюється проблематика прояву нарцисизму в осіб юнацького віку.
2. Підібрати релевантний психодіагностичний інструментарій для дослідження нарцисизму.
3. Визначити та розкрити особливості прояву нарцисизму особами юнацького віку.
4. Запропонувати практичні рекомендації з метою більшого розкриття нарцисів як співрозмовників

Об'єкт: феномен нарцисизму в психології.

Предмет: психологічні параметри нарцисизму в осіб юнацького віку.

Методи дослідження: аналізування, синтезування, узагальнення, систематизація інформації; емпіричні методи дослідження нарцисизму; методи психодіагностики, які використовувалися для збору емпіричних даних:

Наукова новизна полягає у розкритті проявів нарцисизму в осіб юнацького віку. Для чіткого розуміння та уявлення про нарцисизм, що саме може спричинити прояв цього феномену, як проявляють себе особистості. В наші часи важливо з розумінням відноситись один до одного, тому потрібно все більше освітлювати різні феномени та розкривати молоді, що це все існує і не потрібно романтизувати будь-які феномени та діагнози, а розуміти причину, та як проявляється феномен

Практичне значення використання методики полягає у можливості використання практичних рекомендацій для кращого розуміння та спілкування з нарцисами. Для якісного аналізу та інтерпретування отриманих у дослідженні даних та використанні їх у майбутніх дослідженнях.

Апробація: участь у конференції «Соціально-психологічні технології розвитку особистості», яка відбулась 07.04.2023 та публікація статті

Структура дипломної роботи та її обсяг взаємообумовлені метою та завданнями дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 51 сторінку. Список використаних джерел включає 39 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ЗМІСТОВИХ ПАРАМЕТРІВ НАРЦИСИЗМУ У ОСІБ ЮНАЦЬОКОГО ВІКУ

1.1. Поняття нарцисизм в науковій літературі

Нарцисизм – риса характеру, яка відстежується у самозакоханості, завищеній самооцінці і сприйнятті себе та своїх якостей, дій, емоцій з найкращої точки зору, що почасти не відповідає дійсності. Нарцисам не притаманна емпатія та повага до власного простору оточуючих їх людей, їм просто необхідно постійно бути в центрі уваги та потребують вічних похвал навіть у звичайних побутових справах, вони не можуть терпіти навіть об'єктивну критику, все повинно бути тільки так, як вони хочуть і ніяк інакше

У психологічній і психіатричній практиці надмірний розвиток нарцисизму розглядається з точки зору особистісних відхилень і акцентуацій характеру. У той же час багато вчених говорять, що в кожній особистості є нарцисична частина, питання лише в рівні розвитку цієї риси і її вплив на загальну якість людського життя. Залежно від того, як проявляється нарцисизм, його можна розділити на деструктивний і конструктивний, патологічний і нормативний.

Раніше вважалося, що нарцисизм є виключно чоловічою рисою, але останні дослідження показали, що він однаково поширений як серед чоловіків, так і серед жінок. Нарцисична акцентуація, як правило, не є вродженою якістю, а набуває патологічних форм лише за певних умов розвитку, однак можуть існувати спадкові передумови на рівні нервової системи. Практично не зустрічається в дитячому віці. Перші ознаки можуть почати проявлятися з підліткового віку, а найчастіше – в підлітковому і дорослому віці. Це пов'язано з психологічною травмою, розвитком рефлексії, соціальним оточенням і вихованням (Гладка Н.В.) [4, с. 95].

Вся особиста діяльність нарциса організована навколо підтримки необхідного рівня самооцінки і свого іміджу. Це ускладнюється тим, що людина не орієнтується на об'єктивні дані реальності і ніяк не співвідносить свої власні особливості і прояви з реакціями інших, таким чином виходить замкнута

система. Таке внутрішній устрій можна діагностувати не тільки по почуттях людини, але і за ознаками нарцисизму:

Переоцінка власних можливостей, навичок та талантів. Це часто супроводжується повною відсутністю критики власної персони і здатністю визнавати помилки або власну некомпетентність. Така людина щиро говорить оточуючим, що кращого людини (співробітника, художника, чоловіка) вони більше не знайдуть, вони вимагають проявляти колосальну терпимість до всіх їх особливостей.

Перепади настрою і самооцінка. Самосприйняття таких людей сильно залежить від поведінки інших. Тому, коли чути похвалу і визнання, самооцінка межує з манією величі, а в ситуації, коли такого визнання немає, починається депресія. Середній стан зустрічається вкрай рідко. Зазвичай нарцис перебуває або в самосприйняття себе як божества, або як нікчеми.

Маніпулювання іншими для їх власної вигоди або пряме використання людей. Думка нарциса завжди підноситься як єдино вірне, і при спробі довести зворотне можливі варіанти від гніву до насильства. Маніпуляції стосуються як матеріальної сфери, так і моральної. Нарцис буквально висмоктує всі соки з близьких, і відносини з ним часто характеризуються як тиранічні, співзалежні і розчаровують (Засєкіна Л. В.) [11, с. 78].

Відсутність емпатії і, як наслідок, нездатність адекватно реагувати і будувати якісні відносини. Нарциси рідко дотримуються морально-етичні норми, серед них велика кількість злочинців і асоціальних особистостей. Це пов'язано з тим, що вони не мають внутрішнього механізму регулювання поведінки та обмежувачів, заснованих на чутливості та людяності, як у більшості людей. У повсякденному житті це може проявлятися невмінням Слухати, постійним перебиванням співрозмовника, неувагою до проблем іншого.

Проблеми з комунікацією. Людина з нарцисизмом ставиться до переважної більшості людей з поблажливостю і презирством, не відчуваючи до них співчуття. Типовими захисними механізмами у відносинах з іншими у нарцисів є ідеалізація і подальша девальвація деяких людей, що є внутрішньою проекцією

ставлення до самого себе. Цей механізм стосується не кожної людини, а «обраних», які здаються нарцису за якимись критеріями краще за нього самого. Тобто в його сприйнятті є люди «вище» його, які викликають у нього інтерес до тих пір, поки не з'явиться причина їх знецінити. І є люди «нижче» його, в його розумінні менш успішні, менш здібні, менш привабливі, а значить, негідні уваги. На початку відносин нарцис зводить людей, яких він вважає «вище» себе, в ранг найрозумніших, найкрасивіших, найталановитіших людей на землі. Через деякий час чаша терезів схиляється в протилежну сторону, і колишній ідеал повалюється (Фоменко К. І) [39, с. 102].

Це також може включати проблеми з проханням про допомогу – нарцис ніколи не звернеться до іншого, визнавши свою слабкість, і коли йому допомагають, він відчуває майже нестерпне почуття сорому. Відсутня здатність сприймати критику, що тягне за собою різкі форми поведінки (крики, грубість, фізичне насильство). Високий рівень чутливості призводить до гіперагресивності, причини якої зазвичай надумані і перебільшені.

Надмірна заздрість народжується з хиткої самооцінки та невпевненості. Він може проявлятися в заздрості до певних речей і матеріального добробуту, соціального і сімейного статусу, слави або свободи. Нарцис не обмежується такими особистісними категоріями, як креативність, здатність радіти, здатність проявляти доброту і чуйність.

Будь-який стрес і переживання нарцис прагне заглушити або сильнішими позитивними переживаннями, або великими дозами психоактивних речовин як найпростіших способів вийти з незручної реальності. Але руйнування власного життя може проявлятися і в непостійності бажань, без необхідної частки наполегливості і праці. Часта зміна роботи і хобі, можливість витратити всі гроші на покупку обладнання, загорітися якоюсь ідеєю, щоб через тиждень все кинути - нормальні епізоди в самозакоханому житті.

Позитивні відгуки нарциса можливі тільки про нього самого і про тих «обраних», яких він вважає кращими за себе, по відношенню до інших він висловлює тільки критику. У людей з нарцисизмом часті гнів і спроби

звинуватити інших у своїх невдачах, роздратування через те, що люди поведуться не так, як того хоче нарцис (аж до придириливого ставлення до тембру голосу або вибору одягу), а також бажання досягти всього. через залякування та крик.

У сприйнятті світу людині з нарцисизмом не властива адекватність. Все або жахливо, або чудово.

Усі перераховані особливості психіки формуються внаслідок численних психологічних травм і мають на меті збереження психіки, тобто виступають захисними психологічними механізмами. Інтелект при цих особистих якостях може бути високим, аж до геніальності. У той же час нарциси можуть бути дуже привабливими і чарівними, але, тим не менш, вони не здатні на конструктивний емпатійний зв'язок з іншою людиною.

Як яскраві літературні приклади можна назвати Остапа Бендера, Ретта Батлера та «Великого Гетсбі». Долю всіх цих героїв супроводжує драма, прекрасні «декорації», недсяжне кохання до прекрасних дам, афери та захоплюючі пригоди. Саме такими гострими переживаннями нарциси намагаються заповнити свою внутрішню порожнечу (Гладка Н. В.) [4, с. 95].

Основні моменти, які впливають на появу нарцисизму, можна розділити на кілька груп:

- сімейні відносини (стосунки з матір'ю в ранньому віці, взаємодія з братами і сестрами);
- соціальні фактори найближчого оточення (особливості виховання та взаємодії зі значущими дорослими - бабусями, дідусями та іншими родичами або опікунами);
- макросоціальні фактори (наприклад, заохочення в культурі досягнень, матеріальне забезпечення тощо).

Найбільш значущим періодом для формування особистості є ранній вік (до 3 років), відповідно, в цей період починає закладатися нарцисизм. Якщо дитина не отримує достатньо любові, тепла та підтримки від батьків, не відчуває безумовної захищеності світу, то в дорослому віці це потребуватиме компенсації.

Нехтування чи відсутність уваги з боку матері, що ставить під загрозу виживання малюка, яскраво відбивається на внутрішньому світі, і тоді така людина потребує постійної уваги та ставлення до себе як до царя чи божества. Сюди ж відноситься постійна критика дитини замість підтримки і заохочення на ранніх етапах - це призводить до незадоволеної потреби в захопленні.

Залежно від загальної структури особистості одні і ті ж причини можуть призвести до розвитку різних форм нарцисизму. Як правило, на ґрунт спадковості та біологічних особливостей нервової системи «лягають» психоемоційні, сімейні, педагогічні, соціальні причини, що призводить до формування нарцисичного розладу особистості.

Іноді самозакохану людину можна визначити за виразом обличчя. Можна спостерігати проблиск інтелекту або посмішку, яка в одних надає вираз самовдоволення, а іншим дозволяє виглядати сяючим від щастя, вселяючим довірою, по-дитячому. Нарцисична людина не завжди робить предметом свого нарцисизму всю свою особистість. Часто він надає нарцисизм лише певним її аспектам, наприклад, честі, розуму, фізичним здібностям, розуму, зовнішності. Чим інтенсивніший нарцисизм, тим менше людина визнає свою помилку, тим менше вона визнає справедливую критику з боку інших. Він буде поза собою від ганебної поведінки іншого або думатиме, що іншому бракує чутливості або він недостатньо освічений, щоб мати можливість правильно про щось судити.

Найнебезпечнішим наслідком нарцисичної прихильності є втрата раціонального судження. Об'єкт нарцисичного інтересу розглядається як цінний (хороший, красивий, розумний), але не на основі об'єктивної оцінки через те, що йдеться про власну особу або щось, що їй належить. Нарцисична оцінка є упередженням, вона необ'єктивна. Зазвичай таке упередження певною мірою раціоналізується, і ця раціоналізація, залежно від інтелекту та витонченості відповідної особи, може бути більшою чи меншою мірою оманливою. Ще більш патологічним елементом нарцисизму є емоційна реакція на критику якогось об'єкта нарцисизму. Нарцисична людина дуже гірко реагує на будь-яку критику на її адресу. Він схильний сприймати цю критику як ворожу атаку; він не може

уявити, що це може бути справедливим. Інтенсивність його гніву пов'язана з відсутністю зв'язку зі світом, з тим, що він зовсім самотній і одержимий страхом.

Реакцією на афектований нарцисизм може бути не тільки вибуховий гнів, але, навпаки, депресія. Зовнішній світ для самозакоханої людини не є проблемою, оскільки він сам зумів стати світом, в якому набув відчуття всезнання і всемогутності (Кашлюк Ю.) [14, с. 215].

З точки зору будь-якої організованої групи, яка хоче продовжувати існувати, необхідно, щоб група отримувала нарцисиичну енергію від своїх членів. Подальше існування групи залежить від того, чи сприймають її члени так само серйозно, як і власне життя, і від їх віри якщо не в перевагу над іншими, то принаймні у власну правоту. Без цих нарцисичних компонентів енергія, необхідна для її функціонування, навряд чи існувала б у групі, особливо у випадках, коли потрібні жертви. Соціальний нарцисизм важче розпізнати, ніж індивідуальний. Припустимо, хтось каже іншим людям: «Я і моя сім'я - найпрекрасніші люди на землі, тільки ми чисті, розумні, добрі та порядні, всі інші - брудні, дурні, нечесні та безвідповідальні». У цьому випадку більшість людей сприймали б його як грубу, нестриману людину або навіть як божевільного.

Якщо предметом групового нарцисизму стане людство, вся людська сім'я, а чи не окремих народ, окрема раса чи окрема політична система, мабуть, можна досягти. Якби індивід міг передусім пережити себе як громадянин світу і якби він пишався людством та його успіхами, то предметом його нарцисизму стало б людство, а чи не його суперечливі компоненти.

Конструктивний нарцисизм означає визнання власної цінності, «форму самозакоханості», засновану на позитивному досвіді міжособистісних стосунків і оцінках значущого оточення; схвалення та позитивне ставлення до різних сфер свого існування – як до власного тіла, тілесних процесів, переживань, почуттів, думок, дій, так і до власної духовності. Іншими словами, це цілісне реалістичне прийняття себе, позитивне уявлення про свою особистість і гармонійне поєднання різноманітних проявів «Я для себе» і «Я для інших» [6, с. 94].

Деструктивний нарцисизм, як патологічне спотворення конструктивного нарцисизму, означає спотворення або порушення здатності людини реалістично сприймати, відчувати й оцінювати себе; нестійкість ставлення до себе, що проявляється коливаннями в уявленнях про власну переоцінку та недооцінку з неможливістю стабілізації свого ставлення до себе через неможливість об'єктивізувати його в «дзеркалі» міжособистісної взаємодії. Деструктивно-нарцисиична особистість характеризується неадекватною і суперечливою оцінкою себе, своїх дій, здібностей і можливостей, низькою толерантністю до фрустрацій (стресостійкістю); спотворене сприйняття оточуючих, надзвичайна образливість, надмірна обережність, замкнутість, схильність до постійного контролю над власним висловлюванням і труднощі в спілкуванні, відчуття невіддільності та незрозумілості іншими суб'єктивно важливих переживань, почуттів, інтересів і думок, висока потреба в суспільне визнання [19, с. 140].

Нарцисизм дефіциту - це рудиментарний (недорозвинений) стан конструктивного нарцисизму, як нездатність відчувати самодостатність і автономію, формувати цілісне уявлення про свою особистість, реалістично оцінювати себе, а також надавати значення своїм бажанням, цілям, мотивам і діям., відстоювати власні інтереси та мати незалежні погляди, думки та точки зору.

Дефіцитно-нарцисиична особистість характеризується низькою самооцінкою, відчуттям нікчемності, невпевненістю в собі, своїх силах, силі та компетентності, несамостійністю, песимізмом, надмірним ототожненням з нормами, цінностями, потребами та цілями найближче оточення (конформність); безкорисливість, невміння сформулювати та підтримувати власні цілі та уподобання, невміння встановлювати справжні людські контакти, конструктивно взаємодіяти з життям з нездатністю достатньою мірою відчути його повноту, вузькість і специфіка кола інтересів, відчуття свого неповноцінності і непотрібності, постійна потреба в нарцисичному «харчуванні» (підтримці, допомозі, присутності поруч тощо) із задоволенням лише роллю пасивного реципієнта (акцептора) (Максименко С. Д.) [18, с .211].

Нарцисизм – самостійна структура психічного апарату людини, яка формується Его для виконання специфічних функцій: фільтра-посередника між внутрішньою та зовнішньою реальністю з метою підтримки балансу в отриманні достатнього задоволення собою та іншими людьми; інтеграція базових почуттів з метою реалізації потреби в самоповазі; захисна, з метою зменшення негативного (невдоволення, реальні та уявні загрози) емоційного впливу внутрішньої та зовнішньої реальності.

Грунтуючись на існуючих в загальній психології положеннях про взаємозв'язок психічних когнітивних процесів і емоційних станів, з одного боку, і пошуку взаємозв'язку між когнітивною сферою і нарцисизмом, який ми досліджуємо, з іншого, ми висунемо ряд припущень:

Рівень задоволеності позитивними базовими почуттями (любов, довіра, подяка) нарцисичної структури особистості визначає ступінь адекватного функціонування: пам'яті, уваги, уяви, мови і мислення. Йдеться головним чином про те, як емоційно забарвлений психічно пізнавальний процес зазнає трансформацію з боку основних почуттів, що визначають ставлення до самого себе.

Глибину трансформації слід досліджувати, грунтуючись на ступені відповідності сприймаються знань про себе, про інших, про реальний стан справ, а також на силі механізмів психологічного захисту, які стримують визнання помилкового уявлення про себе та інших.

Прояв трансформації когнітивної функції особистості лежить в континуумі реального - спотвореного, несвідомого відображення реальності, в залежності від ступеня і полюса фарбування базовими почуттями. Таким чином, пам'ять може стримувати (витіснити) події і оцінки минулих ситуацій, які виявляють неприємні для людини оцінки про себе. Увага може бути розсіяним або сконцентрованим (нав'язливо) на чомусь одному без будь-якої причини. Уява може намалювати неіснуючі сценарії «реальності». Помилкові дії-застереження-можуть виникати в мові. У мисленні трансформація може впливати на операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікації та

конкретизації, що виражаються у зміщенні «переконливих» висновків у бік захисту себе від визнання реальності, як правило, негативного «я».

Страх визнати в собі якісь недоліки (реальні або нереальні) перетворює логіку мислення в гіпертрофовану форму суб'єктивізму, позбавлену критики і перевірки реальністю. Кінцевим результатом такої трансформації є отримання тимчасового самозадоволення, зменшення почуттів, а логічний ланцюжок міркувань закінчується непохитною думкою у своїй правоті.

Пусковий механізм трансформації когнітивної функції формується в процесі розвитку людини, і сила його прояву залежить від рівня зрілості-незрілості нарцисиичної структури (Поліщук В. М.) [26, с. 115].

Початок формування нарцисичної структури особистості відбувається в перші роки життя при тісній взаємодії матері і дитини. Суть процесу формування полягає в тому, щоб наповнити внутрішній світ дитини материнською любов'ю, турботою і прихильністю. Така начинка дозволяє маленькій людині відчувати в собі власну позитивну думку про себе як про гідне любові і необхідному об'єкті і за рахунок цього повеселитися. Повнота стає мірою, за якою людина оцінює себе в навколишньому світі, і мірою того, як той же навколишній світ оцінює його. Достатня наповненість нарцисиичної структури позитивними почуттями і об'єктами дозволяє вам спокійно приймати як позитивні, так і негативні відгуки від оточення.

1.2. Окреслення поняття юнацького віку та його особливості в прояві нарцисизму

В останні десятиліття в українській літературі все частіше стали з'являтися окремі твори з проблем нарцисизму. Більшість з них відноситься до галузі клінічної психології. Водночас у сучасній зарубіжній науці, окрім численних праць з клінічного нарцисизму, існують експериментальні та теоретичні дослідження нарцисичних проблем, які не обмежуються сферою психопатології (наприклад, здорова форма нарцисизму, нарцисичне лідерство, нарцисичне лідерство, нарцисизм, нарцисизм, нарцисизм, нарцисизм, нарцисизм, нарцисизм, нарцисизм). дитячий і підлітковий нарцисизм, захисно-компенсаторні механізми

нарцисизму, самозакоханість та ін.). Сьогодні в нашій країні таких досліджень практично немає: складність вивчення нарцисичного феномену на вибірці пов'язана насамперед з відсутністю стандартизованих діагностичних засобів.

Підлітковий вік по праву має статус кризового і найважливішого періоду в житті людини. Підлітковий криза-найгостріший і тривалий з усіх інших криз, які відзначають вирішальні етапи становлення особистості. Весь підлітковий вік-це тривалий період від дитинства до дорослого життя. У цьому віці відбуваються гормональні, фізичні та емоційні зміни.

Підлітковий вік-найважливіший період в житті людини

Загальними симптомами підліткової кризи є наступні: дисгармонія в системі взаємин, грубість, непослух, конфліктність, агресія, конфронтація з дорослими, негативізм, бравада незалежністю, негативні якості, егоцентризм, інтерес до невідомого, ризикованість, героїзм.

Спілкування з собі подібними стає важливим в підлітковому віці, яке являє собою особливий вид емоційного контакту, що сприяє автономії підлітка від дорослих і дає йому відчуття благополуччя і стабільності.

Вплутуючись в ризиковані ситуації, підліток не відчуває страху перед наслідками. Однак відсутність страху - це не просто безрозсудність: вона має важливу та адаптивну змінну. Так само, як 12-місячна дитина повинна відчувати себе всемогутньою, щоб почати досліджувати навколишній світ, підліток повинен відчувати себе досить впевнено, щоб прийняти виклики, які кидає йому дорослішання.

Особистий міф має всі симптоми нарцисичної грандіозності і може формувати поведінку підлітка так, ніби він чимось дуже особливий у порівнянні з іншими людьми. Повернення до нормального нарцисизму в підлітковому віці є серйозною проблемою як для батьків, так і для самих підлітків. Ті підлітки, які не зможуть розвинути реалістичне відчуття свого місця в світі, «застрягли» в центрі особистої вузької Всесвіту.

Найважливішим завданням підліткового віку є завершення процесу, який почався в ранньому дитинстві і пов'язаний з формуванням цілісного уявлення

про себе як про унікальну особистість. При оптимальному ході розвитку у підлітків є можливість експериментувати, приміряючи на себе різні ролі, поки вони не знайдуть ті, які їм підходять. Кульмінацією цього процесу є формування здорової ідентичності.

Болючою і життєво важливою частиною цього процесу є відмова від інфантильних відносин і залежності від дорослих. Це не означає, що підліток більше не потребує своїх батьків, але це вже не «потреба», характерна для раннього дитинства. Підлітку необхідно психологічно відокремити себе від своїх батьків і своєї сім'ї. Нормальний розвиток в підлітковому віці-це рух до самостійних дій і розвитку власної системи цінностей.

Підліткова регресія в нарцисичний стан - це нормальна криза з притаманними їй внутрішніми загрозами. В кінці кризи формується особистість, функцією якої є підтримка внутрішньої сили і самоконтролю, завдяки яким людина отримує свободу в реалізації своїх життєвих можливостей [4, с. 95].

На жаль, не всі підлітки досягають успіху, йдучи цим шляхом. Причиною може бути відмова від розробки.

Це трапляється, якщо Підлітки занадто залякані сімейними чи культурними очікуваннями, щоб почати експериментувати у своєму житті. Це трапляється з дітьми, яких виховують владні нарцисичні батьки.

Такі батьки не згодні з тим, що підліток може стати окремою людиною, яка в них не потребує, продовжуючи тримати свою дитину в «їжакових рукавицях», змушуючи його бути маленьким і покірним. Підліток, оцінюючи ступінь ризику, приймає згубне рішення робити те, чого від нього очікують.

Якщо батьківські цінності і переваги приймаються підлітком цілком, без будь-якого аналізу і перевірки, то процес формування особистісної ідентичності «замикається».

Наступна можлива причина-формування негативної ідентичності, незважаючи на все, чого дитину навчили до цього часу. Його особистість формується всупереч авторитету. Є тільки неприйняття очікувань інших, які здаються йому недосяжними або непривабливими. Поведінка такого підлітка

підживлюється нарцисичною люттю, в основі якої лежить розчарування в Володінні правом.

Інша причина нездатності досягти зрілої ідентичності характеризується як «дифузія ідентичності». Такий стан ідентичності характерно для людей, у яких немає твердих цілей, цінностей і переконань і які не прагнуть їх формувати. За відсутності чіткого почуття ідентичності люди відчувають низку негативних станів, включаючи песимізм, апатію, тугу, ненаправлений гнів, відчуження, тривогу, почуття безпорадності та безнадійності. Це люди, які не прагнуть до досягнення будь-яких цілей, проявляють байдужість до прийняття на себе будь-якої ролі.

Сучасна культура приділяє велику увагу зовнішньому вигляду, успіху, влади, і тому підлітки хочуть добре виглядати, мати перевагу над своїми однолітками, миттєво отримувати бажане, при цьому не бажаючи працювати і докладати зусиль. Вони жадають можливостей, прирівняних до можливостей їх ідеалів, і відчувають себе зганьбленими і приниженими, якщо їм це не вдається (Єрмакова Н. О.) [10, с. 55].

Здатність батьків любити і розуміти своїх дітей піддається особливому випробуванню, коли вони досягають стадії підліткового віку. У цей період діти, як правило, виявляють схильність відвертатися від своїх батьків і в якійсь мірі звільнятися від старих прихильностей до них. Бажання дітей знайти власні шляхи до нових предметів любові створює ситуації, які, швидше за все, будуть болючими для батьків.

Якщо почуття батьків сильні, вони можуть зберегти свою любов незмінною, здатні бути терплячими і розуміючими, надаючи допомогу і поради там, де це необхідно, і в той же час дозволяючи дітям робити все це, не вимагаючи багато від себе. У цей період змінюється характер відносин батьків до дітей, любов починає проявлятися по-іншому. Якщо батьки надмірно поглинені власними справами і не проводять час зі своїми дітьми, то в результаті такого виховання діти часто стають нарцисичними особистостями або, принаймні, у них формуються глибокі нарцисичні травми.

Криза підліткового віку стосується не тільки вас як батьків, але ширше – вашої особистості в цілому. За багато «мотузок» тягнуть зарозумілі підлітки, які не зважають ні з ким і ні на що, крім власної думки.

Нарцисична структура закладається на самих ранніх стадіях розвитку особистості. Основи цієї структури формуються на канібалістичній (пізньої оральної) стадії розвитку і відповідають такій стадії розвитку об'єктної любові, на якій ця любов проявляється в бажанні повної прихильності об'єкта любові до себе. Починаючи з цієї стадії і закінчуючи генітальною стадією в розвитку лібідо, всі відносини до об'єктів любові характеризуються амбівалентністю [4, с. 95].

Підлітковий період особливо цікавий для розгляду прояву нарцисичної структури. Стани любові і ненависті проявляються тут у своїх крайніх формах, іноді несподівано змінюючи один одного, іноді без будь-яких видимих сторонньому спостерігачеві причин. Все це проявляється не тільки в емоційній, але і в когнітивній сфері. Саме в цей період розвитку особистість знову частково переживає всі трансформації, які вона вже пережила в більш ранні періоди свого життя. Ми вважаємо, що саме в цьому віці нарцисическая структура проявляється найбільш яскраво, вона проявляється у всій своїй повноті, і часто в своїх негативних проявах.

Грандіозне марнославство можна порівняти з почуттям дорослості, приписуваним підлітковому віку, з уявленнями про необхідність більш шанобливого ставлення до власної фігури, перебільшеним почуттям власної значущості. Ще один симптом патологічного нарцисизму-схильність фантазувати про владу, ідеальну любов, успіх - є особливістю поведінки, характерною для пубертатного віку.

Підліток, який хоче вступити в доросле життя, починає розуміти, що для того, щоб інші люди визнали його дорослість, йому зараз потрібно перебудувати свою поведінку, є необхідність пояснювати свої вчинки інакше, ніж він це робив в дитинстві. Тут, на нашу думку, було б справедливо порівняти когнітивну сферу з роботою сновидінь у тому сенсі, що з дорослішанням нарцисизм починає проявлятися більш завуальовано, менш «чесно» демонструючи себе,

прикриваючи свою справжню ідентичність, трансформуючись у неявні форми. Ми вважаємо, що підлітковий вік-це межа, на якій починається цей перехід.

Багато в чому сформована нарцисична структура проявляється в повній мірі, проте на початку підліткового віку їй все ще не вдавалося «прикритися», залишаючись беззахисною від поглядів оточуючих. Патологічного нарцисизму також властиво проявляти себе в експлуатації людей. У підлітків це зазвичай проявляється в експлуатації родичів і друзів. Накопичена з дитинства ідея про те, що батько повинен постійно про все піклуватися, підтримувати цього підлітка, а також виправляти його помилки, підживлюється досвідом відсутності покарання в дитинстві за вчинені ним проступки або уявленням про несправедливість покарань, проявляється в підлітковому віці в уявлення про власну безкарності, розв'язності, почуття вседозволеності. У деяких випадках це проявляється в так званій «грі мученика».

Відчуття власної винятковості проявляється навіть у тих людей, яких підліток вважає своїми ідейними товаришами. Це бажання бути винятковим серед виняткових. У зв'язку з цим у підлітка виникає уявлення про те, що у нього повинні бути якісь привілеї і особливі права. У зв'язку з таким уявленням підліток починає сприймати інших як менш гідних і демонструє своє зарозуміле ставлення до них, засноване на відчутті власної величі. На тлі всього цього у такого підлітка виникає заздрість до однолітків і дорослих, які домагаються більшого успіху, ніж він, а також параноїдальна ідея про те, що інші претендують на його власні досягнення, що породжує вороже і насторожене ставлення до них (Кацавець Р. С.) [13, с. 75].

Таким чином, певна кількість симптомів патологічного нарцисизму активно проявляється в підлітковому віці. Підлітків з цими рисами характеру зазвичай називають важкими, хоча, можливо, все вищесказане відноситься не тільки до них, але і до більшості індивідів, які переживають цей вік. Ми бачимо, що нарцисична структура найбільш чітко відображена в когнітивній сфері - когнітивних процесах, таких як мислення, уява, репрезентація, а також у мові як наслідок впливу перших трьох процесів.

Ви помиляєтеся, якщо думаєте, що діти вас не слухають, і їм абсолютно байдуже, що ви їм говорите. Насправді ваші діти слухають, що ви говорите, і дивляться, що ви робите.

Вони потребують вашого керівництва та вашої підтримки. Використовуйте свої особисті можливості – будьте такою людиною, яку є за що поважати. Не будьте надто оптимістичними щодо того, що всі негаразди, які трапляються з вашою дитиною, пройдуть самі собою, будьте уважні, але ненав'язливі. Дайте дитині простір для себе та час, необхідний для росту та розвитку.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗМІСТОВИХ ПАРАМЕТРІВ НАРЦИСИЗМУ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

2.1. Методичні особливості дослідження нарцисизму осіб юнацького віку

Нарцисичний опитувальник особистості (Narcissistic Personality Inventory, NPI) розроблений для вимірювання нарцисизму як властивості особистості соціально-психологічних дослідженнях. Опитувальник ґрунтується на критеріях нарцисичного розладу особистості з DSM-III, але не є діагностичним інструментом для NPD, а призначений для дослідження субклінічного або звичайного виразу нарцисизму.

Перша версія, що складалася з 54 пар тверджень була опублікована в 1979 році. Найбільш часто використовувана версія NPI-40 (40 пар питань) була опублікована в 1988 році. Скорочена версія NPI-16 була розроблена в 2006 році.

Анкета базується на клінічних критеріях для визначення нарцисизму, описаних у Діагностичному та статистичному посібнику з психічних розладів, третє видання (DSM-III). NOL використовується для вимірювання відповідних характеристик у всіх сегментах населення та застосовний для виявлення «нормального» або «прихованого» (прикордонного) нарцисизму (високі результати не завжди кваліфікуються для діагностики нарцисизму).

Оскільки опитувальник спочатку базувався на критеріях Діагностичного та статистичного посібника з психічних розладів (DSM), було проведено багато досліджень щодо його факторної структури. Роберт Раскін і Говард Террі (1988) визначили 7 факторів нарцисизму, таких як жага влади, почуття переваги, екстібіціонізм, сприйняття чогось як належне, марнославство, схильність до експлуатації ресурсів інших людей і самовпевненість. Наведені вище критерії були широко порівняні з критеріями DSM для визначення нарцисизму. З того часу було проведено низку досліджень, суть яких полягала у перевірці факторної структури НОЛ.

Результати досліджень були різними, наприклад, одні дослідження вказували на наявність трьох факторів, інші - чотирьох. Крім того, часто бувають

випадки, коли фактори NOL показують дуже низький рівень внутрішньої узгодженості, незважаючи на те, що діапазон вимірювання в цілому демонструє прийнятний рівень надійності. Таким чином, можна зробити висновок, що факторна структура НОЛ невідома. Останні дослідження намагалися визначити нарцисизм лише за одним критерієм. Порівняно з НОЛ цей метод має лише одну перевагу: він не поєднує нарцисизм і нормальну самооцінку чи здорову самооцінку.

Також мною була обрана методика « Темна тріада » SD3 для більш глибокого дослідження нарцисизму та його вплив на інші феномени . Дана методика вимірює три риси особистості , такі як : макіавеллізм , неклінічний нарцисизм та неклінічну психопатію , як єдиний комплекс рис. Вона розроблена канадськими психологами Делроєм Полхусом та Кевіном Уільясоном , адаптували методику у 2015 році М.С Єгорова , М.А. Сітнікова та О. В. Паршікова . SD3 складається з 27 тверджень

Опитувальник патологічного нарцисизму (Pathological Narcissism Inventory, PNI) слугує для діагностики семи явних та прихованих патернів нарцисичної грандіозності та вразливості в співвідношенні з описом в клінічній та соціально-психологічній літературі . Даний опитувальник був створений у 2009 році Аароном Пінкасом та ін. Він поділяється на дві основні феномени нарцисична грандіозність , що включає в себе 3 шкали експлуативність , самопожертва/ самопіднесення та грандіозні фантазії , і нарцисична вразливість , включає в себе 4 шкали : нестабільна самооцінка , психовування Я , знецінення та вимоглива лють .

2.2. Аналізування та інтерпретація результатів емпіричного дослідження нарцисизму

Нарцисизм як соціальне явище є результатом неправильного розвитку особистості. Принципово важливою є відмінність від здорового самозакоханості, для нарцисів характерна втрата здатності до співчуття, бажання допомагати, любити когось крім себе. Втрата важливих характеристик негативно позначається не тільки на житті самозакоханого,

здоров'я суспільства також знаходиться під загрозою.

Останнім часом помітно зріс інтерес до нарцисизму в соціальних мережах з боку журналістів і науковців. Значно підвищений рівень нарцисизму серед користувачів соціальних мереж профільні експерти називають епідемією. Нарциси, які демонстрували нездорову поведінку у вузькому колі родичів і друзів, сьогодні мають у своєму розпорядженні величезну аудиторію.

Сама система соціальних мереж використовує «лайки» користувачів як свого роду паливо. В результаті сторінка Facebook або Instagram перетворюється на спосіб життя, яким користувач хотів би жити. Відомі випадки, коли користувачі ставали залежними від «лайків», сердечок і репостів, потім оцінюючи реальні події через категорії онлайн-ідентичності.

У соціальних мережах користувач легко створює ідеальну картину власного життя. Досить рідко можна зустріти публікації про те, що людей дійсно хвилює, вони не вважають за потрібне виставляти напоказ власні проблеми. При порівнянні свого реального життя з образом, створеним у соцмережі, результат викликає у користувача гостре відчуття власної неповноцінності, що цілком може перерости у важку форму депресії (Ревасевич І.С.) [30, с .92].

Як розпізнати сучасні нарциси:

- немає бажання займатися простими, рутинними і нецікавими справами;
- вони не висловлюють своїх почуттів, а якщо і висловлюють, то лише для того, щоб підкреслити свою схожість з якимось популярним персонажем;
- порушення адаптації в колективі;
- не вважають за потрібне дотримуватися правил, але допускають помилки її заперечення;
- не вміють слухати і постійно всіх перебивають: для них сенс розмови - це можливість висловитися;
- їхня розмова часто зосереджується на їхніх попередніх або поточних досягненнях (іноді уявних), які вони часто переоцінюють. Їхні розмови майже завжди зводяться до обговорення самих себе;

- на них не можна покластися в роботі: вони спритно створять атмосферу складної роботи з простих завдань;

- їх традиційний підхід: делегувати роботу, потім (знявши відповідальності) втрутитися у виконання, а потім (якщо все вийшло) привласнити заслуги за виконання роботи. Якщо ні, завжди є хтось винен;

- брати заслуги за досягнення інших

- можуть призначити собі заслуги за виконання роботи;

- приписувати собі чужі досягнення (Дуткевич Т. В.) [9, с. 1524].

Вся наша культура забарвлена нарцисичними фарбами, що змушує нормальних людей почуватися невпевнено. Соціальні шаблони мають потужний вплив, і менш виражений егоїзм починає здаватися поганим тоном. У сучасній культурі надмірна зосередженість на тому, як ми виглядаємо та що про нас думають інші, сама по собі небезпечна, а в цифровому світі це стало справді негативним. Це взаємодії між людьми в реальному житті.

Що стосується гендерних проявів нарцисизму, то сучасні психологи і антрополози не мають єдиної думки про те, у кого нарцисизм проявляється яскравіше, чоловіків або жінок. Намагаючись задовольнити свої амбіції, чоловік-нарцис може досягти приголомшливих успіхів у кар'єрі, проте цей успіх швидко змінюється душевною спустошеністю.

Приблизно до тридцяти п'яти – сорока років усі зростаючі прагнення не викликають занепокоєння, оскільки постійно з'являються нові цілі та завдання, що вимагають реалізації. Проте з віком чоловіки з подібним складом характеру починають почуватися дедалі більше нещасними. Крім того, при цьому психічному розладі виникають труднощі у вибудовуванні відносин з оточуючими, у тому числі членами власної сім'ї. При перверзному нарцисизмі можливі прояви агресії щодо оточуючих таких чоловіків часто називають домашніми тиранами. Жіночий нарцисизм також найчастіше виявляється в амбітності. Нерідко виникають труднощі у спілкуванні з власними дітьми, пов'язані із завищеними вимогами та розчаруванням, коли дитина не виправдовує очікувань. Що цікаво, як супутник життя жінки-нарциси часто

вибирають спокійних, дбайливих чоловіків, але при цьому не відчують до них жодної поваги. Ще складніша ситуація виникає, коли подружжя мають нарцисичний склад характеру. У цьому випадку між ними присутня постійна боротьба, у тому числі і в уїдливісті та критиці один до одного. Звичайно, подібні відносини практично ніколи не продовжуються довго.

Таким чином, молодь все більше схильна до нарцисизму зважаючи на створені сучасністю умови його успішного розвитку. не повинні захоплюватися вашими зовнішніми та особистісними властивостями. У деяких випадках нарцисизм потребує втручання хорошого психолога.

Авторитет має найвищий середній показник серед усіх рис (4,36 бала). Студенти вважають за краще бути лідерами, вони впевнені в собі, люблять мати владу і впливати на людей, вірять у те, що досягнуть успіху.

Меншою мірою молоді люди виявили риси самодостатності (середнє значення 2,96 бала), використання людей (2,86 бала), демонстративності (2,5 бала), вибіркової (2,43 бала) та зверхності (2 бала). Самодостатність проявляється як незалежність від інших людей, здатність брати на себе відповідальність, впевненість у своїх силах, здатність жити так, як хочеться, і завжди знати, що робити. Використовуючи людей, студенти легко маніпулюють, змушують слухати себе, добре розбираються в людях і можуть нав'язати будь-яку думку співрозмовнику.

Демонстративність характеризується прагненням завжди бути в центрі уваги, хизуватися, бути джерелом нових віянь і віянь. Відчуючи себе обраними, респонденти хочуть правити світом і залишити свій слід в історії, наполягають на шанобливому ставленні, мають сильне прагнення до влади, отримують усе, що їм потрібно, очікують багато від інших людей. Розвинена риса відмінника студента проявляється через бажання цікавитися його біографією, любов до компліментів, усвідомлення унікальності, неординарності.

Найнижче значення респонденти показали за шкалою марнославства (1,11 бала). Марнославство, на думку авторів опитувальника, - це усвідомлення краси свого тіла, бажання ним похизуватися, самозакоханість.

Кожна нарцисична риса має три рівні вираження: низький, середній і високий. Рівні вираження нарцисичних рис наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Рівні вираженості нарцисичних рис

Рівень	Авторитет	Демонстративність	Перевага	Обраність	Використання людей	Самодостатність	Марнославство
Низький	17,9	42,9	39,3	21,4	32,1	14,3	64,3
Середній	64,3	39,3	46,4	53,6	39,3	53,6	14,3

Як видно з таблиці, більша частина студентів за шкалами авторитету, обраності, самодостатності має середній рівень вираженості риси. Наприклад, однакове число респондентів показало низьку та середню вираженість характеристик та використання людей. За шкалою демонстративності та щеславія більшість респондентів визначила у собі низький рівень прояву.

Загалом середнє значення показника нарцисизму студентів становить 17,61 бала, що відноситься до середнього рівня вираженості. При цьому 10,7 % запитуваних мають низький рівень нарцисизму, 64,3 % респондентів – середній, 25 % – високий.

Загальне вищевикладене, зауважимо, що більшість студентів мають середній рівень вираженості нарцисизму. Дані показники говорять про звичайні прояви нарцисизму як властивості особистості. У респондентів є певні амбіції, бажання досягти висоти у різних сферах діяльності, здорове самолюбство.

Наявність даних якості сприяє більш ефективній та успішній життєдіяльності студенті.

Після проведення методики «Темна тріада» SD3 були отримані такі результати (таб. 2.2)

Таблиця 2.2

**Рівень визначеності паталогічного нарцисизму за допомогою
опитувальника «Темна Тріада»**

Шкали	Макіавеллізм	Неклінічний нарцисизм	Неклінічна психопатія
Високий рівень	22	12	48
Середній рівень	64	76	32
Низький рівень	29	27	32

За отриманими результатами видно, що серед молоді переважає середній рівень макіавеллізму, а менше всього юнаків є високим рівнем, що свідчить про можливість маніпуляцій, експлуатації та цинічне нехтування моральністю, зосередженість на власних інтересах та брехні. Такі результати можуть бути пов'язані із швидким розвитком інтернету та впливу різних відомих осіб із соціальних мереж, які пропагандують зневажливе ставлення до багатьох культур та впливу маніпуляцій у житті. У шкалі нарцисизму також переважає середній рівень, що свідчить про можливість прояву у молоді самозакоханості та гордості, відсутність емпатії. На сьогодні було проведено багато соціальних експериментів, в яких демонструють наскільки оточення перестало звертати увагу один на одного та просто ігнорують проблеми інших з надією, що хтось інший зробить це замість нього і молодь бачучи такий приклад, наслідує поведінку та стає максимально зануреними в себе. Як показує шкала психопатії, переважає високий рівень, це говорить про прояв егоїзму, безсердечності, нещадності, імпульсивності. Дані показники вкотре показують про вплив оточення на відношення один до одного, молодь перестає бути гуманною та просто ігнорує осіб навколо себе.

Для виявлення у якої кількості досліджуваних переважає патологічний нарцисизм було обрано методику «Опитувальник паталогічного нарцисизму, PNI» , результати якої показали , що в основному проявлено середній та низький рівень паталогічного нарцисизму, що свідчить про не досить сильний прояв (табл. 2.3)

Таблиця 2.3

Середні значення шкал «Авторитету» та «Самодостатності» із проявом патологічного нарцисизму (n=115)

Шкали	Авторитет, М	Самодостатність, М
Нестійка самооцінка	4,66	4,30
Експлуатативність	3,22	3,09
Самопожертва/самопіднесення	3,71	3,63
Приховування Я	4,98	4,21
Грандіозні фантазії	4,40	3,10
Обесцінення	3,00	3,64
Вимоглива лють	3,57	3,29

Щоб якісно та цілісно зрозуміти природу виникнення патологічного нарцисизму у осіб юнацького віку , я провела аналізування над впливом значущих факторів з медотики оцінки нарцисизму NPI такі як «Авторитет» та «Самодостатність» та зв'язок цих факторів із нарцисичною грандіозністю (табл 2.4) та вразливістю (табл 2.5)

Таблиця 2.4

Показники	Високий рівень нарцисичної грандіозності	Низький рівень нарцисичної грандіозності
Авторитет		0,745*
Самодостатність	-0,814*	

Примітка: *- $P \leq 0,05$

Таблиця 2.5

Показники	Високий рівень нарцисичної вразливості	Низький рівень нарцисичної вразливості
Авторитет	0,574*	
Самодостатність		-0,603*

Примітка: *- $P \leq 0,05$

Отже, за результатами проведеного дослідження та інтерпретацією даних можна зробити висновок, що високий рівень нарцисичної грандіозності має прямий зв'язок із авторитетом як рисою нарцисизму, та що самодостатність має зв'язок із високим рівнем нарцисичної вразливості. Такі данні свідчать про те, що для нарцисів є важливим тримати постійний авторитет у очах оточення, та проявляти себе як самодостатню людину, хоча самі можуть бути емоційно вразливими то думки оточення, вони можуть проявляти постійний сором та бажання ізолюватись від оточення, проте маніпулюють та виявляють агресивну поведінку до оточення, це все пов'язано із внутрішньою травмою.

2.3. Практичні рекомендації для осіб юнацького віку з проявом нарцисизму

Нарцисизм негативно впливає не тільки на саму людину, а й на її оточення, тому нарцису та його близьким рекомендується сімейна психотерапія або індивідуальна терапія для кожного учасника взаємодії. Тим, у кого в колі спілкування багато нарцисичних особистостей, необхідно вивчити основні правила взаємодії з ними:

- чітко відстоювати свої особисті кордони;
- відслідковувати маніпуляції (зазвичай це викликання почуттів провини та сорому);
- не брати на себе відповідальність за емоційний стан нарциса і результат його діяльності;
- відходьте від будь-якого конфлікту на самому початку

У ситуаціях, коли нарцисизм набуває деструктивних форм перверсивного або прямого насильства, найкращим варіантом є припинення всіх контактів.

Важливо не перебувати у співзалежних стосунках і ставити власну безпеку та благополуччя на перше місце.

Для тих, у кого сильно розвинена нарцисична частина, медикаментозна терапія марна, оскільки вона лише тимчасово знімає емоційну напругу. Щоб зробити особистість більш гармонійною, необхідна психотерапія за такими напрямками:

- відновлення адекватної самооцінки;
- розвиток навичок емпатії;
- робота з проявами агресії та аутоагресії;
- встановлення реального образу «Я» та особистісних кордонів;
- вивчення дитячих психотравм.

При нарцисичному розладі деформується структура особистості, тому потрібна тривала і глибока психотерапія. Дуже часто нарцисичні клієнти «тікають» від терапевтичних стосунків, тому що не здатні витримувати тривале «нормальне» спілкування. Також в процесі спілкування з психотерапевтом нарцис використовує типові для себе захисти ідеалізації та знецінення. Спочатку він відчуває ейфорію від спілкування з терапевтом, а потім знецінює його, розуміючи, що він «звичайна людина» (як правило, саме в цей момент нарцис намагається кинути психотерапію). Тому головним завданням психолога, психотерапевта в роботі з таким клієнтом є встановлення такого контакту, який дозволить нарцису залишатися в терапії та сформувати необхідний рівень довіри. Фахівці Ember мають великий досвід роботи з клієнтами-нарцисами (Наугольник Л. Б.) [21, с. 93].

На завершальних етапах можливе введення такої вправи, як розігрування соціальних ситуацій. Швидкість особистісної гармонізації залежить від індивідуальних особливостей людини, психотравмуючих і соціальних ситуацій, а також рівня її усвідомленості, бажання змінюватися.

Тут важливо розуміти, що кожен маніпулює по-різному і у кожного своя ступінь жорсткості. І коли ви захищаєте свої кордони, ви можете сказати: «Мені

не подобається, коли ти це робиш, мені це не подобається, і якщо ти продовжуватимеш так діяти, це призведе нас до такого-то ситуація у стосунках».

Маніпулятори хитрі, більш ніжні і побутові маніпулятори можуть прийняти ваші правила гри і обійти, тобто прийняти ваші межі тут, але знайти інший спосіб маніпулювати. А можливо ще одна жертва, зрозумівши, що прокрит у вас не буде. Але жорсткіші маніпулятори та самозакохані люди можуть подумати, що вам боляче, і будуть звертати свої маніпуляції ще частіше. І з такими людьми ніякі розмови не допоможуть, їх не змінити, і від них потрібно обережно відходити. Таких людей можна зустріти де завгодно, це не обов'язково буде ваш партнер, але це може бути як начальник, так і колега, або родич. Як побудувати стосунки та захистити себе, якщо не можеш миттєво викреслити людину зі свого життя?

1. Навчіться безпечно спілкуватися з нарцисом. З ним можна вести діалог, але не втягуйтеся в його гру, не піддавайтеся на його провокації і різні хитрощі. Краще спілкуватися нейтрально, не розкриваючи своїх планів, сторін своєї особистості, і навіть не варто говорити про те, що ви розумієте, в яку гру веде нарцис і ким він є насправді. Ви бачите його підступи та провокації? Чудово, реагуйте правильно і не втручайтеся. Легка байдужість хороша тим, що ви не даєте йому ні позитивного, ні негативного нарцисичного підживлення. Але тут важлива легка байдужість, тому що якщо ви включите повний ігнор нарциса, він може сприйняти це як виклик «слабкому» і піти за вами ще більше, щоб зламати.

2. Також під час діалогу, якщо ви розумієте, що нарцис починає сильно тиснути, принижувати, намагатися довести вас до емоцій, то спробуйте змінити тему розмови, і, як варіант, поговоріть про самого нарциса. Тобто відвернути його увагу від вас, поговоривши про нього, спитавши, як у нього справи, можливо, похваліть щось і запитайте про найближчі цілі. Змусьте нарциса подбати про себе, але продовжуйте цей нейтральний діалог, ніби вас ні до чого не хвилює, його слова не завдали болю, і ви залишаєтеся холоднокровними.

3. Загалом, не забувайте не виявляти емоцій на маніпуляції нарциса. Залиште його без будь-якої емоційної підживлення, тому що навіть якщо ви

будете кричати, злитися, негативно ставитися, це теж буде на радість нарцису. Якщо ви відчуваєте, що ось-ось вибухнете від емоцій, то врятуйтеся, почніть рахувати речі в кімнаті, озвучте своє дихання «вдих-видих» або сходіть в туалет.

4. Тоді такий важливий момент, що якщо ви зіткнулися з хитрим нарцисом, то завжди стежте за своєю мовою онлайн або в реальності. Вас завжди можуть записати на камеру, або повідомлення можуть перевірити та використати для псування вашої репутації. Але якщо у вас є можливість мати якийсь компромат на нарциса, то не упускайте його, краще залишити це на крайній випадок

5. І по-п'яте, постарайтеся відійти від таких людей. Навіть якщо ви працюєте разом і нарцис – ваш колега, у нього є всі шанси побити вам голову. А твій внутрішній стан – це найважливіше для розвитку, доходу та щастя. Краще знайти іншу роботу або переїхати до друзів, якщо така людина живе у вашій родині.

9. Не захищайтеся. Нарциси люблять змушувати нас захищатися. Вони атакують нас, точно знаючи, де ми слабкі. Якщо ви бачите, що шукаєте виправдання, зупиніться, глибоко вдихніть, нагадайте собі, що ви не зробили нічого поганого, і відмовтеся грати за його правилами.

Нарцис із задоволенням спостерігає, як ви мучитеся почуттям провини. Він вважає вас поганою людиною, і намагається вас у цьому переконати. Він витрачає всю свою психічну енергію на те, щоб оцінювати вас і відбирати ваші «погані» якості. Це дає йому відчуття переваги. Це може тривати до тих пір, поки ви перебуваєте у стосунках. Пам'ятаючи про це, не погоджуйтеся грати в його ігри.

10. Не імітуйте поведінку нарциса. Ви коли-небудь помічали, що людина, яка поводить з вами неадекватно, провокує прояв найгірших якостей? Справа в тому, що всі ми несвідомо наслідуємо поведінку один одного.

Коли ви починаєте погано поводитися, кричати, лаяти і люто критикувати свого партнера, причина в тому, що ви, немов дзеркало, відображаєте хаос, який твориться в його душі. Ти мимоволі стаєш його копією. Природно, що людина з часом стає чимось схожою на тих, з ким вона тісно спілкується.

Але з цією тенденцією потрібно боротися, звертаючи увагу на ситуації, в яких ви починаєте наслідувати найгірші якості свого партнера. Якщо ви помітили, що починаєте проявляти ненависні вам якості - схильність все критикувати, мстивість, спалахи гніву, зневага до оточуючих, невміння прощати, важливо свідомо придушити їх.

Треба тренувати вміння чинити опір. Для цього важливо зрозуміти, що таке дзеркальне відображення, проекція та інтроєкція. Ми «віддзеркалюємо» інших, імітуючи їхню поведінку. Проекція полягає в тому, що нарцис приписує нам свої власні якості.

Ми, в свою чергу, самі починаємо вірити, що володіємо цими якостями (інтроєкція). Найчастіше партнери нарцисів мають розвинену емпатію, «вбираючи» емоції та моделі поведінки інших.

ВИСНОВКИ

Отже, поняття «нарцисизм» вперше з'явилося в працях З. Фрейда, хоча сам термін сходить до давньогрецького міфу про Нарциса. У психоаналітичній інтерпретації нарцисизму це поняття почало осмислюватися через соціальні відносини між людьми. Багато психологів стверджують, що нарцисизм може бути різновидом псевдосамостійності людини, яка, спираючись на світ соціальних цінностей, займається власною самопрезентацією будь-якими засобами. Е. Фромм визначає порушений нарцисизм як такий психічний «стан, при якому людина справді проявляє інтерес лише до власної особистості, своїх потреб, своїх думок і почуттів, своєї власності тощо, нівелюючи цінності інших людей».

Нарцисичний розлад особистості (NPD) - це психологічний розлад, при якому людина вірить, що вона найкраща. Нарцисизм часто асоціюється з дорослими, але ранні стадії розладу можуть початися в дитинстві. Матері, які стурбовані тим, що їхні діти можуть бути «нарцисичними», повинні бути уважні до класичних ранніх ознак. Деякі ознаки, які можуть свідчити про нарцисичну хворобу, це соціальні проблеми, аномально висока самооцінка та нездатність брати на себе відповідальність за помилки.

З нарцисизмом можуть бути проблеми з братами і сестрами та однокласниками. Хоча деякі діти можуть намагатися змінити себе, щоб відповідати групі однолітків, нарцисичні діти часто виявляють, що їхні особисті звички та почуття моди перевершують звички їхніх однолітків. Таке ставлення може змусити інших дітей дивитися на самозакохану дитину в негативному світлі. Дитині з нарцисичними схильностями також може бракувати емпатії чи співчуття до інших. Якщо друг посвариться на ігровому майданчику або вдарить коліном і звернеться за допомогою до самозакоханої дитини, він може не отримати співчуття чи підтримки у відповідь і може не захотіти продовжувати дружбу.

Батьки зазвичай заохочують своїх дітей до позитивної самооцінки, але «самозакохана» донька сприйме це повідомлення особливим чином. Молоді

люди з нарцисичними схильностями можуть роздмухувати своє его і брати участь, наприклад, у змаганнях, не тому, що їм це подобається, а тому, що вони люблять перемоги та відповідну увагу. Дитина, яка по-справжньому цікавиться баскетболом, продовжуватиме займатися спортом навіть після того, як розчарується, програвши кілька ігор. Якщо дитина хоче кинути спорт щоразу, коли програє, не отримавши похвали, то це може бути ознакою нарцисизму.

Нарцисизм у сучасному світі поступово перемістився в соціальну мережу, принципи роботи соціальних мереж штовхають людей до нарцисизму. Особисте життя людини в повсякденному житті домінує зміна бажань і захоплень. Представники культури нарцисизму живуть лише теперішнім часом. Нарцисизм як соціальне явище є результатом неправильного розвитку особистості. Відмінність від здорового самолюбства принципово важлива, для нарцисів характерна втрата здатності співчувати, бажання допомагати, любити когось іншого, крім себе. Втрата важливих характеристик негативно позначається не тільки на житті самозакоханого, здоров'я суспільства також знаходиться під загрозою.

Що стосується гендерних проявів нарцисизму, то сучасні психологи та антропологи не мають єдиної думки про те, у кого нарцисизм проявляється яскравіше, у чоловіків чи жінок. Чоловічий нарцисизм проявляється в основному в спробах досягти певної значущості у власних очах і в очах оточуючих. Жіночий нарцисизм також часто проявляється в честолюбстві. Часто виникають труднощі у спілкуванні з власними дітьми, пов'язані з надмірною вимогливістю і розчаруванням, коли дитина не виправдовує покладених на неї сподівань.

Ні молоді, ні старі нарциси не відчують відповідальності. Дитина, яка постійно зазнає невдач, але звинувачує вчителя чи іншу дитину, страждає від ранніх ознак нарцисизму. Діти-нарциси також можуть порушувати правила, тому що вони вважають себе настільки ідеальними, що правила до них не застосовуються.

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що вираженість нарцисичних рис у хлопчиків і дівчаток не відрізняється. Не було також істотних

відмінностей у рівні макіавеллізму. Загалом для більшості опитаних підлітків характерний підвищений рівень макіавеллізму та середній рівень нарцисизму. За показниками нарцисичного прояву особистості виявлено такі відмінності між хлопцями та дівчатами. Так, для юнака характерні вищі значення показників за такими шкалами, як деперсоналізація, архаїчна відстороненість, симбіотичний захист себе.

Дівчата, як правило, отримують високі бали за такими шкалами, як соціальна ізоляція, грандіозне я, ідеальні цінності та нарцисична користь від хвороби. 4. Кореляційний аналіз показав, що між структурними компонентами нарцисизму особистості підлітка існують як позитивні, так і негативні статистично значущі зв'язки.

Вираженість схильності до емпатії у юнаків і дівчат не відрізняється. Показники схильності до співпереживання та розуміння емоційних переживань іншої людини у дівчат і хлопців знаходяться на середньому рівні. Показники емпатії як індивідуально-психологічної властивості особистості також знаходяться на середньому рівні як у хлопців, так і у дівчат. Тобто за статтю суттєвих відмінностей у показниках емпатії не було. І у хлопців, і у дівчат середній рівень емпатії.

Існують як позитивні, так і негативні статистично значущі зв'язки між структурними компонентами нарцисизму та емпатії особистості підлітка. Отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що прояв нарцисичних рис більш характерний для підлітків зі зниженим рівнем емпатійних проявів.

Потрібно враховувати, що люди з високим рівнем нарцисизму – це травмовані в дитинстві або у житті люди, у яких багато власних страхів, та переживань, вони знаходяться у постійному конфлікті з собою, оточенням та усім світом, нарциси намагаються всюди бути першими але коли це не виходить не можуть проаналізувати та зрозуміти у чому саме проблема, для них постійно винні інші, усі крім них. Вони намагаються бути ідеальними у всьому, але сам світ не ідеальний і через це у них постійний гнів та стрес. Потрібно враховувати, що нарцисизм – це не якийсь фактор, через який людина занадто самозакохана

у себе , це цілий механізм постійної боротьби з навколишнім світом , а головне с собою .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бригадир М. Б., Бугерко Я. М., Ревасевич І. С. Загальна психологія. Збірник кейсів: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Винославська О. В., Бреусенко-Кузнецов О. А., Зливков В. Л., Апішева А. Ш., Васильєва О. С. Психологія (електронний підручник). URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-147.html> (дата звернення 28.02.2023).
3. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-е вид., допов. К.: Каравела, 2009. 400 с.
4. Гладка Н. В. Нарцисизм на межі між літературознавством і психологією. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 11 (198). Ч. II. С. 25- 30.
5. Гроф С. Психологія майбутнього. Пер. з англ. Я. Винницької, О. Редчиць. Львів: Афіша, 2015. 328 с.
6. Довідник з МПЗ: довідник для фахівців структур морально-психологічного забезпечення. Інформаційно-довідковий матеріал занять з психологічної підготовки. URL: <https://dovidnykmpz.info/> (дата звернення 28.02.2023).
7. Долинська Л. В. Загальна психологія: Хрестоматія. Навчальний посібник / Л. В. Долинська Л. В. та ін. К: Каравела, 2017. 640 с.
8. Дрозденко К. С. Загальна психологія у практичному вимірі: Підручник. Київ: Професіонал, 2017. 320 с.
9. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.
10. Єрмакова Н. О. Феномен нарцисизму в зарубіжній та вітчизняній психологічній науці. «Young Scientist» . № 12 (52). С. 71-75.
11. Єрмакова К. Д. «Психологічні змістові параметри нарцисизму осіб юнацького віку» , 2023.
12. Засєкіна Л. В., Пастрик Т. В. Основи психології та міжособове спілкування (навчальний посібник). Київ.: ВСВ «Медицина» , 2018. 216 с.
13. Ільїна Н. М., Мисник С. О. Загальна психологія: теорія та практикум: навчальний посібник. - Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
14. Кацавець Р. С. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ: Алерта.

2021. 134 с.

15. Кашлюк Ю. Основні чинники, які впливають на психологічне благополуччя особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 34. С. 170–186.
16. Клименко М. Р. Особливості саморегуляції «здорового» нарцисизму / М. Р. Клименко // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України *Проблеми сучасної психології*. URL: <http://problemps.kpnu.edu.ua/en>.
17. Климчук В. А. Мотиваційні дискурс сучасності: від метафори «відповідності» до метафори «становлення». *Психологічні перспективи*. 2014. №23. С. 137-147.
18. Климчук В. О. Дискурс соціального конструкціонізму в сучасній зарубіжній психології мотивації / В. О. Климчук // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології; [ред. рада: М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін.]. К. : Міленіум, 2012. Вип. 31(34). С. 71–80.
19. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. [вид. 3-є, перероб. та доп.]. К.: Центр учбової літератури, 2020. 272 с.
20. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник. Київ: Центр учбов. літ., 2016. 270 с.
21. Методологія і психологія гуманітарного пізнання: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 998 с.
22. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
23. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Талком, 2018. 580 с.
24. Особистість: практичні засади вивчення. Том 2. Навчально-методичний посібник / [Укладачі: Дмитрієва С. М., Максимець С. М., Бутузова Л. П., Дубравська Н. М., Фриз І. В., Сидоренко Н. І., Стахова О. О., Мачушник О. Л.] Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 330 с.

25. Павлик, Н. В. П 12 Психологія гармонізації характеру в юнацькому віці: Монографія / Н.В. Павлик. – К.: Логос, 2015. – 383 с.
26. Папуча М. В. Проблема розвитку в психології особистості: навч. посібн. / М. В. Папуча, М. М. Наконечна. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 52 с.
27. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія / В. М. Поліщук. - Суми, 2007. - 330 с.
28. Попович І. С. Психологія соціальних очікувань особистості : автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. Сєверодонецьк, 2017. 40 с.
29. Попович І. С. Соціально-психологічні очікування в міжособистісній взаємодії малої групи. Проблеми заг. та пед. психології, 2006. Т. VIII. В. 7. С. 259-268.
30. Психологія особистості [Текст]: підручник / В. Москалець. Київ: Ліра-К, 2021. 362 с.
31. Ревасевич І. С. Загальна психологія: навч.-метод. комплекс. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 47 с.
32. Савчин М. В. Вікова психологія / Л. В. Василенко. - К.: Ака-демвидав, 2006. - 360 с.
33. Савчин М. В. Загальна психологія: навч. посіб. [2-ге вид., доповнене]. К.: ВЦ «Академія», 2018. 344 с.
34. Свинарєнко Ю.В. Поняття нарцисизм та його характеристика. *Психологічне консультування і психотерапія*. 2014. № 1-2. С. 265-271.
35. Семиченко В. А. Психологія особистості. К.: Вид. О. М. Ешке, 2017. 427 с.
36. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 376 с.
37. Скрипченко О. В., Долинська Л. В. Огороднійчук З. В. Загальна психологія: підр. К.: Каравела, 2017. 464 с.
38. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2016. 280 с.
39. Товт В. В. Психологічні особливості проявів агресивності в юнацькому віці.

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Психологія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2021. №2. С.28–32

40. Фоменко К.І. Здоровий нарцисизм у характеристиці самосвідомості особистості. Міжнародний науковий журнал. *Науковий огляд*. 2014. Том 5. № 4. С. 24-29.
41. Чиханцова О. А. Якість життя особистості та особливості її вимірювання. Інсайт: психологічні виміри суспільства. 2020. № 4. С. 11-28. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2020-4-1>
42. Чиханцова О. Психологічні основи життєстійкості особистості: монографія. К.: Талком, 2021. 319 с.
43. Khmiliar, O., Popovych, I., Hrys, A., et al. Spatial Regulation of Personality Behavior in the Conditions of Progression of the COVID-19 Pandemic. *Revista Inclusiones*. 2020, 7(SI), P. 289-306. <http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1760>
44. Plokhikh, V., Popovych, I., Zavatska, N., Losiyevska, O., Zinchenko, S., Nosov, P., & Aleksieieva, M. (2021). Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(4), 164-188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>

ДОДАТКИ

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Гришанова Ксенія Дмитрівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

27.09.2019
(дата)

[Підпис]
(підпис)

Гришанова Ксенія
(ім'я, прізвище)

ДОДАТОК Б

Нарцисичний опитувальник особистості (при40)

(Р. Раскін і К. Холл; 1979).

1.

У мене природний талант впливати на людей

У мене не дуже виходить впливати на людей

2.

Скромність мені не йде

По суті, я скромна людина

3.

Я зроблю все що завгодно на суперечку

Я схильний бути досить обережною людиною

4.

Коли люди роблять мені компліменти, мені іноді стає незручно

Я знаю, що я хороший, тому що все раз у раз мені про це говорять

5.

Думка про те, щоб правити світом, страшенно лякає мене

Якби я правив світом, це було б краще

6.

Зазвичай я можу викрутитися в будь-якій ситуації

Я намагаюся відповідати за наслідки своєї поведінки

7.

Я вважаю за краще змішуватися з натовпом

Мені подобається бути в центрі уваги

8.

Я досягну успіху

Я не дуже турбуюся про успіх

9.

Я не кращий і не гірший за інших людей

Я думаю, що я особлива людина

10.

Я не впевнений, що з мене вийшов би хороший лідер

Я бачу себе хорошим лідером

11.

Я впевнений у собі

Мені хотілося б стати впевненіше в собі

12.

Мені подобається мати владу над людьми

Я не проти слідувати за іншими

13.

Мені легко маніпулювати людьми

Мені не подобається, коли виявляється, що я маніпулюю людьми

14.

Я наполягаю на тому, щоб отримувати належну повагу

Зазвичай я отримую повагу, яку я заслуговую

15.

Я не особливо люблю демонструвати своє тіло

Мені подобається демонструвати своє тіло

16.

Я можу читати людину, немов книгу

Людей іноді важко зрозуміти

17.

Якщо я відчуваю себе компетентним, то я готовий брати на себе відповідальність за прийняття рішень

Я люблю брати на себе відповідальність за прийняття рішень

18.

Я просто хочу бути щасливим у розумних межах

Я хочу в світі щось із себе представляти

19.

У моєму тілі немає нічого особливого

Я люблю дивитися на своє тіло

20.

Я намагаюся не виставляти себе напоказ

Я схильний виставляти себе напоказ, якщо є така можливість

21.

Я завжди знаю, що роблю

Іноді я сам не впевнений, чому я щось роблю

22.

Мені іноді доводиться залежати від людей, щоб отримати результат

Я рідко коли залежу від когось іншого, щоб отримати результат

23.

Іноді я розповідаю хороші історії

Всім подобається слухати мої історії

24.

Я багато чого очікую від інших людей

Мені подобається щось робити для інших людей

25.

Я ніколи не буду задоволений, поки не отримаю все, на що заслуговую

Я задовольняюся тим, що отримую

26.

Від компліментів я відчуваю себе ніяково

Мені подобається, коли мені роблять компліменти

27.

У мене сильне прагнення до влади

Влада в ім'я влади мене не цікавить

28.

Мене не хвилюють нові моди і захоплення

Мені подобається бути джерелом нових мод і захоплень

29.

Мені подобається дивитися на себе в дзеркало

Мені не дуже цікаво дивитися на себе в дзеркало

30.

Мені насправді подобається бути в центрі уваги

Я відчуваю себе некомфортно, перебуваючи в центрі уваги

31.

Я можу жити так, як хочу

Люди не завжди можуть жити так, як хочуть

32.

Володіння авторитетом для мене не має великого значення

Люди, здається, завжди визнають мій авторитет

33.

Я волів би бути лідером

Для мене немає великої різниці, буду я лідером чи ні

34.

Я збираюся стати великою людиною

Я сподіваюся, що я буду успішний

35.

Люди іноді вірять тому, що я їм кажу

Я можу змусити будь-кого повірити у все, що хочу

36.

Я природжений лідер

Лідерство-це якість, на розвиток якого потрібен тривалий час

37.

Я хочу, щоб хтось коли-небудь написав мою біографію

Мені не подобається коли люди лізуть в моє життя з якої б то не було

причини

38.

Я засмучуюсь, коли люди не помічають, як я виглядаю, коли я виходжу на публіку

Я не проти того, щоб змішатися з натовпом, коли я виходжу на публіку
39.

Я більш здібний, ніж інші люди

Мені є багато чому повчитися у інших людей
40.

Я багато в чому такий же, як і всі

Я надзвичайна особистість